

N. Raos *

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Rat protiv jasnoće

Nakon što mi je, krajem 2019. godine, izašla u izdanju ovog časopisa knjižica “Mala škola pisanja (za znanstvenike i popularizatore)”,^{1,2} počeo sam se dopisivati s jezikoslovcem koja se bavi sličnim poslom, opismenjavanjem širokih narodnih masa (a i šire), da se poslužim frazeologijom prošlog režima. Veli da njezini kolege ne cijene njezin trud, da nekako s visoka gledaju na njezina nastojanja, jer – kažu – ona piše “popularno”. I moja je knjižica dobila etiketu “popularno”, barem je tako, kao popularno izdanje, navedena u molbi za dodjelu potpore od Ministarstva.

Je li moja knjižica “popularna” i što uopće znači riječ “popularno”? Prema Klaićevom rječniku stranih riječi pridjev “popularan” ima dva značenja, od kojih je u kontekstu ovoga članka važno prvo. Dakle, kaže Klaić, popularno je ono što je “jednostavno” i “razumljivo” no i ono što je “pisano za najšire slojeve”, što je “priprosto”. I tu, u toj definiciji – ako se krivo čita – leži korijen svih predrasuda, krivih shvaćanja, to je onaj *protos pseudos*, prva lažna premisa koja vodi silogizam i svaki sljedeći logički zaključak do apsurdna. Jer umjesto da se prva odrednica pridjeva “popularan” shvati u tehničkom smislu, kao zahtjev da pisanje za puk (*populus*) mora biti “jednostavno i razumljivo” da bi on mogao shvatiti što je autor htio reći, polazi se od suštinskog, pojmovnog jednačenja pisanja za puk s pisanjem na jednostavan i razumljiv način. Ili, drugačije rečeno, ako je nešto jednostavno znači da je i popularno. A nije tako.

Pisati popularno, da ponovim još jednom, znači prije svega pisati za onoga kome preneseno znanje neće izravno služiti u poslu. Kolega mi je pokazao skriptu koju je napisao za svoje studente, pa reče da ju je “popularno” napisao. Kako može biti “popularno” nešto što nije namijenjeno “najširim slojevima”, nego budućim stručnjacima, specijalistima u svom poslu? Zar se i od udžbenika ne zahtijeva jasnoća? Zar student mora čitati svaku rečenicu pet puta uzastopce da bi ju shvatio a onda ići na ispit pun zebnje da nešto ipak nije krivo razumio? Zar svaka dobra, poučna i – zašto ne i tako reći – mudra knjiga mora biti teška, zamorna i dosadna? Zar je moja knjiga o jeziku, da se vratimo na prvu rečenicu ovoga članka, popularna samo zato što je napisana u ležernom, opuštenom i šaljivom tonu? Zar je grijeh biti duhovit? Zar je grijeh pisati o nečemu, pa i o jeziku, tako da te čitatelj može razumjeti?

Riječ je o nečem drugom, sasvim drugom. U nekoj sam knjizi o povijesti znanosti pročitao (neka mi čitatelj ne zamjeri što se više ne sjećam ni autora ni naslova) da znanost ne napreduje samo tako da iznalazi nove teorije nego što i stare, već prihvaćene teorije izražava na nov, sažetiji i jasniji način. Galileju je, da bi izveo balističku krivulju, trebalo ravno 40 stranica – izvod za koji današnji udžbenici fizike troše manje od 40 redaka. Ili, bliži nam

primjer, Ruđer Bošković. Kad bi se njegova *Theoria philosophiae naturalis*, knjiga od 311 stranica, napisala današnjim znanstvenim jezikom, mislim da bi se sve svelo na znanstveni rad od 20 stranica. U toj deseterostrukoj, pače i dvadeseterostrukoj redukciji duljine teksta krije se napredak znanosti, posebice matematike, u posljednja dva stoljeća. Pa kad je tako, zašto ne iskoristiti i te blagodati tehničkog napretka?

Odgovor na pitanje je jednostavan: to se ne događa zbog primitivizma naše sredine. Sad će se čitatelj naći u čudu, a još više onaj koga sam implicitno nazvao primitivcem, jer takav sebe ne smatra takvim ni u ludilu. Baš suprotno, on o sebi misli da je vrlo obrazovan, kulturni, pristojan, uglađen te napose dobro odgojen čovjek. Malo je previše nazvati primitivcem ne onoga koji je jedva naučio pisati i prati zube, nego fakultetski obrazovanog čovjeka, gospona doktora ili profesura, kako se nekoć govorilo. No to je samo privid.

Privid je zato što takav, uljuđen način života ništa ne govori o široj kulturi onoga koji njime živi. Malograđanin je samo prikriiveni primitivac. Njega ne zanimaju više sfere života – znanost, slikarstvo, književnost, filozofija – nego svoju kulturu svodi na društvenu sferu: misli da je kulturni zato što ne hoda podrapan i ne pljuje na pločnik. (Ili, kao što čuh jednom, u bivšoj državi razgovor na ulici: “Moj tatko, moj tatko veoma kulturni čovjek bio. On je voleo posle večere uvek da se prošetaju.”) Tjelesna aktivnost, briga za tijelo je, nema sumnje, dio kulture, ali je daleko od toga da bude i cijela kultura.

I eto ga sad. Kako će malograđanin, taj kulturni primitivac, pokazati da je kulturni? Pokazat će vanjskim znakovima. Takav će sve dati na eleganciju, na uglađeno ponašanje, na slijeđenje modnih trendova, a kada je o duhovnoj kulturi riječ, također će se poslužiti vanjskim znakovima. A koji je najvidljiviji znak obrazovanosti? Prvi je znak da znaš ono što drugi ne znaju, a to znači da govoriš tako da te ljudi razumiju slabo ili te uopće ne razumiju. Trebaš dakle tako, nejasno i nerazumljivo govoriti, pa makar ni sam sebe ne razumio. To je, nažalost, formula uspjeha u našem – nažalost, nažalost – primitivnom društvu.

Literatura

1. B. Jergović, Nenad Raos Mala škola pisanja (za znanstvenike i popularizatore), Prikaz knjige, Kem. Ind. 69 (1-2) (2020) 84.
2. J. Matekalo Draganović, Prikaz knjige Nenada Raosa Mala škola pisanja (za znanstvenike i popularizatore), Zbivanja, Matica hrvatska, 2021., URL: <https://www.matica.hr/zbivanja/prikaz-knjige-nenada-raosa-mala-skola-pisanja-za-znanstvenike-i-popularizatore-3089/>.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr